

УДК 378.015.3.016:159.923-057.87

ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРУ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Вінтюк Ю.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-94>

У статті висвітлені особливості та хід застосування дослідницького підходу до вивчення характеру в навчальній роботі зі студентами-психологами. Здійснений огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясовано тематику та підходи до дослідження характеру. Розглянуті особливості вивчення характеру з позицій типологічного підходу; висвітлено специфіку залучення студентів до його дослідження. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: дослідження характеру, підготовка майбутніх фахових психологів, навчальний процес, дослідницький підхід у навчальній діяльності, формування фахової компетентності.

Постановка проблеми. Вирішення завдань підготовки кваліфікованих фахівців у системі вищої освіти у наш час потребує застосування інших підходів, аніж ті, які склалися традиційно, що зумовлено необхідністю інтеграції нашої країни у світову освітню систему. Виходячи з цього майбутні фахівці в ході навчання у ВНЗ повинні опанувати не тільки наявні теоретичні знання, у певній галузі знань, але й практичні способи їхнього застосування, на рівні сучасних вимог. Відзначене повною мірою стосується і підготовки майбутніх практичних психологів, оскільки лише володіння наявними теоретичними знаннями разом із сучасними практичними способами їхнього застосування може забезпечити їм потрібний рівень професійної компетентності, необхідної при виконанні діяльності за обраним фахом. Звідси постає вимога надати майбутнім психологам необхідну підготовку до діяльності у сучасних умовах, при забезпеченні належної професійної компетентності, у широкому спектрі посадових вимог. До таких запитів сьогодення належить і вміння працювати з типами характеру; вказана обставина зумовлює актуальність і доцільність даного дослідження.

Мета роботи: висвітлити особливості та хід застосування дослідницького підходу до вивчення характеру в навчальній роботі зі студентами-психологами.

Завдання дослідження:

- здійснити огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясувати тематику та підходи до дослідження характеру;
- розглянути особливості вивчення характеру з позицій типологічного підходу;
- висвітлити специфіку залучення студентів до дослідження характеру;
- зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Дана публікація є продовженням викладу результатів попередніх досліджень, з формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів, які були надруковані раніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій за темою дослідження варто відзначити, передусім, праці попередників, які до сьогодні не втратили свого значення. Це публікації В.І. Абраменко [1], А.Г. Ковальова [6],

К.Н. Корнілова [7], Е. Кречмера [8], Л.Ф. Лазурського [9], Н.Г. Левандовського [10], Н.Д. Левітова [11-13], К. Леонгарда [14], А.В. Петровського [20], С.Л. Рубінштейна [23], І.В. Страхова [26], Феофраста [27], К.Г. Юнга [29] та ін.

Не меншої уваги заслуговують і подальші праці дослідників характеру: А.А. Бодальва [2-3], А.Л. Галіна [4], А.Б. Добровича [5], А.Є. Лічко [15-16], В.С. Мерліна [17], В.Г. Норагідзе [18], Ю.М. Орлова [19], Л.І. Рувінського [24], П.В. Симонова [25], П.Р. Чамати [28], а також деякі підбірки матеріалів [21-22] тощо.

У цих працях детально розглянуті питання сутності характеру та його психологічні характеристики; надано відомості про різні підходи до вивчення характеру та його структури; висвітлено основні проблеми, що постають при вивченні характеру та створенні типологій; подано інформацію про методологію та методи дослідження характеру; висвітлено прикладний аспект застосування знань про характер, зокрема, його формування, а також розглянуті шляхи подолання труднощів, що виникають при дослідженні характеру, як і стан сучасних наукових розвідок у даному напрямку.

Одержана в результаті здійснення огляду публікацій інформація використана при організації та проведенні власного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що основні аспекти дослідження типологій характеру в наявній науковій літературі з даної тематики висвітлені достатньо повно, інформації про те, як саме доцільно, раціональним чином, на певній конструктивній основі, ознайомлювати з цими знаннями майбутніх фахових психологів, ані викладу досвіду подібної роботи, не знайдено. Оскільки наявні відомості не дають цілісної картини явища, що перебуває в центрі розгляду, видається доцільним створення й апробація відповідного підходу, який би дозволив опанувати як наявні теоретичні знання, так і практичні навички дослідження типів характеру, а також продемонстрував можливості застосування цих знань. Дана обставина зумовлює необхідність проведення самостійного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження полягало у здійсненні спроби виробити та реалізувати оптимальний

підхід до ознайомлення студентів із дослідженням характеру, з позицій типологічного підходу, який би дозволив поєднати наявні знання про предмет розгляду на певній раціональній основі, подати їх доступно й у змістовній логічній послідовності, виходячи з їхніх потреб у таких знаннях, наявного рівня знань і вимог професійної підготовки. У роботі максимально задіяно наявний досвід викладання, при реалізації запропонованого підходу ставилося завдання наблизити наукові теорії до повсякденного життя, з тим, щоб зробити їх зрозумілишими для студентів. Розроблене та реалізоване дослідження містить як аналітичну, так і практичну частини; воно організовується та проводиться викладачем, проте з максимально можливим залученням студентів; і реалізується як в аудиторній, так і позааудиторній навчальній діяльності.

Слід також відзначити наступне: студенти мали можливість попередньо ознайомитися з матеріалами лекції на дану тему; однак повністю реалізувати дослідницький підхід не вдалося, передусім через брак знань і досвіду дослідницької роботи у студентів. Запропонований підхід апробовано при викладанні курсу «Загальна психологія» студентам, які навчаються за спеціальністю «Психологія», на 1-му курсі в Національному університеті «Львівська політехніка». Вироблена доцільна послідовність проведення дослідження, як подача і опрацювання теоретичного матеріалу, так і його практична складова, в скороченому вигляді, наведена далі.

Розпочати розгляд теми доцільно зі з'ясування сутності поняття «характер». Оскільки слово належить до загальновідомих, можна поставити аудиторії питання: «Коли ми його вживаємо»? З наведених відповідей потрібно вивести закономірність: передусім, тоді, коли йдеться про поведінку людини; причому не про випадкові її прояви, а про сталі та звичні для неї. Крім цього, дане слово ми вживаємо, коли йдеться про такі форми поведінки, які виражають особистість людини, її відношення до інших і світу загалом. Відповідно, дане поняття включає ставлення людей до оточення: до інших людей, спільноти, до праці, до самих себе, оскільки за цими проявами люди відрізняються одні від одних. Причому це відношення проявляється у поведінці, діяльності, вчинках кожної людини. Саме властивості особистості, які виражають відношення людини до дійсності, утворюють певне своєрідне поєднання, і становлять не суму окремих особливостей даної людини, а єдине ціле, яке називають характером.

Далі відзначаємо, що слово «характер» давньогрецького походження і в перекладі означає «чеканка», або «відбиток». Затим наводимо сучасне визначення даного поняття. Отже, констатуємо, що у людини певний характер, ми тим самим розкриваємо систему її відношень до дійсності й одночасно закріплений, звичний спосіб її поведінки у певній ситуації як спосіб реалізації цих відносин.

Слід наголосити, що у психології існують два підходи до дослідження особистості: в основі першого лежить виділення тих чи інших окремих рис, другого – визначення типів особистості. Відповідно, можна досліджувати як окремі риси характеру, так і певну їх сукупність, яка складає

певний тип. При типологічному підході виходять із положення, що особистість є цілісним утворенням, яке не зводиться до комбінації окремих рис. Всі риси формуються спільно, складають єдину систему і є взаємозалежні, тому при вивченні характеру доцільнішим є саме типологічний підхід. У даному випадку буде розглянуто реалізацію типологічного підходу до дослідження характеру.

Тут доцільно зробити коротенький екскурс у передісторію створення класифікації типів людей. Необхідно відзначити, що спроби поділити людей на певні типи – у відповідності до властивих їм особливостей поведінки – відомі з давніх часів. Психології тоді ще не було, як і окремих наук взагалі, тому цим займалися лікарі та філософи. Вони намагалися пізнати людину, але через багатство проявів поведінки зробити це виявилось не можливо. Тому доцільно було спочатку поділити людей на типи, а потім дослідити кожен тип зокрема. Тобто ще в давні час було поставлено завдання: класифікувати, щоб краще пізнати.

Найдавніша відома нам система типології була розроблена східними астрологами. Вони класифікували характер людини у термінах чотирьох трикутників, що відповідають чотирьом елементам – воді, повітрю, землі і вогню. Кожен трикутник у гороскопі складається з трьох знаків Зодіаку і т. д. Відповідно до цієї типології той, хто народжується під цими знаками несе в собі їхню стихію і має відповідний характер та долю, – і так для кожного зі знаків. Ця система в модифікованій формі дожила до наших днів.

Подальші спроби створити типологію людей відомі з Стародавнього Китаю. Давньокитайські філософи приписували кожній людині особливості поведінки, характерні для певних тварин: тигр, мавпа, кінь. Аналогічна типологія була відома в Стародавній Індії.

В античні часи, у Стародавній Греції, класифікацію характерів створив Платон. Вона була пов'язана з його вченням про душу. Платон виділяє три сторони душевного життя: розум, волю і почуття – й індивідуальні особливості, як він вважає, залежать від переважання тої чи іншої частини душі. Виходячи з цього положення, Платон виділяє п'ять типів характеру:

- аристократичний (схильний до пізнання);
- тимократичний (схильний до боротьби) – честолюбиві люди, борються за почесність і престиж;
- олігархічний (схильний до наживи);
- демократичний (схильний до моральної нестійкості);
- тиранічний (схильний до низьких потягів).

Як визначали в античні часи характер людини? Як Платон, так і Арістотель робили це за рисами обличчя – це називається фізіогномікою. Пізніше учень Арістотеля Феофраст описав 30 типів людей. Його трактат «Характери» довгий час вважався класичним твором у даному питанні. На початку XIX ст. свою версію поділу людей на типи запропонував австрійський лікар Франц Галль. Згодом створенням типології характерів займався американський психолог У. Джеймс.

На початку XX ст. дуже оригінальну типологію створив німецький вчений О. Вейнінгер, його книга називається «Стать і характер» (1907). Проте ні один з цих підходів не можна вважати

науковим. Тому після того, як психологія стала експериментальною наукою, було реалізовано інші підходи. Зокрема, російський психолог Лазурський намагався створити науку про характер – характерологію.

Ще в античні часи було зроблено перші спроби пояснити, чому в людини наявні ті чи інші особливості характеру. Так, астрологи вважали, що це залежить від розміщення зірок на небі в час народження людини. Була й інша точка зору: у відповідності до релігійних уявлень древніх, вважалось, що кожній людині її характер дається богами при народженні. Як перше, так і друге пояснення походження характеру критикувалося стародавніми філософами ще в античні часи, вони намагалися по-іншому пояснити його природу. Арістотель вперше висловив припущення про те, що характер людини формується в діяльності; ця версія отримала наукове підтвердження у XX сторіччі.

Далі необхідно перейти до розповіді про типології характеру, які були розроблені вченими у XX сторіччі, й автори яких намагалися реалізувати науковий підхід до її створення. Оскільки одної, загально визнаної типології характерів немає, слід розглянути кілька з них, і перша з тих, що про неї потрібно розповісти, є конституційна типологія Кречмера. В основу кожної типології повинні бути закладені певні особливості, характерні для даного індивіда, в даному випадку це особливості конституції. Термін конституція походить від латинського слова *constitutio*, що в перекладі означає устрій, будова будь-чого. В біології і медицині слово «конституція» вживається для характеристики особливостей тіла будови; вивченням конституції займається морфологія. Тобто дана типологія базується на конституційних відмінностях людей.

У першій чверті XX сторіччя німецький психіатр Ернест Кречмер, спираючись на життєвий досвід покоління, на свій клінічний матеріал, запропонував класифікацію типів людей. В її основу було покладено дві ознаки, які яскраво виділяються при спілкуванні: будова тіла та емоційність. «Ми розрізняємо людей спочатку за їх тілобудовою: величини, зросту, рисам обличчя, а потім по іншим характерним ознакам, по їх темпераменту, по їхній здатності реагувати, відчувати і діяти», – писав Кречмер.

Він помітив дуже важливу обставину: в характері повністю здорових людей у початковому стані наявні ознаки, подібні до тих, які в яскравій формі виражені у хворих шизофренією і циклотимією – двох зовсім не схожих одне на одне психічних захворювань. У пацієнтах, їх родичах і просто здорових людях Кречмер помітив поступовий перехід від яскраво вираженої циклотимії через декілька проміжних типів і «середню норму» до яскраво вираженої шизофренії. Потім він співставив ці особливості характеру людей з будовою їх тіла. Результатом цієї роботи стала класифікація, яку він опублікував у книзі «Будова тіла і характер» (1921). Кречмер виділив п'ять типів: шизоїд; шизотимік; іксотимік; циклотимік; циклоїд. Співставивши ці особливості з відомими типами тілобудови Кречмер побачив залежність між конституційними параметрами і особливостями поведінки. Тут варто поцікавитися думкою

студентів: чи помічали вони прояви подібних закономірностей? А що вони думають із цього приводу? Після обміну думками повертаємося до викладу основного матеріалу теми.

Відзначимо, що вчений бачив певну умовність своєї класифікації, припускав наявність різних проміжних варіантів, підтипів як у плані характеру, так і тілобудови. Незважаючи на це теорія Кречмера набула значного поширення: слідом за шизоїдом і циклоїдом були описані епілептоїд, істероїд та інші типи. Епілептоїду властиві в зачатку риси характеру хворого епілепсією, істероїду – істерією і т. д. Одночасно класифікація Кречмера зустріла й опозицію в рядах психіатрів і психологів. Проте наявність стійкого зв'язку між особливостями тілобудови і рисами характеру змушені були визнати навіть його противники. Адже людина зростає, її психіка формується, перебуваючи в певному тілі, і ця специфіка накладає відбиток на прояви її поведінки.

У той же час іншу типологію характерів запропонував швейцарський психолог К.Г. Юнг. Всіх людей він поділив, у відповідності до спрямованості їх активності, на екстравертів та інтровертів, кожному з цих типів властиві певні прояви поведінки. Проте невдовзі Юнг помітив, що цього поділу не достатньо, щоб пояснити всі прояви поведінки, які він спостерігав у реальному житті. Тому вчений ускладнює свою типологію: Юнг взяв основні психічні функції і на цій основі створив типологію характерів. Основних психічних функцій чотири: відчуття, почуття, логіка, інтуїція – як правило, одна з них є домінуючою. Всього в його класифікації вийшло вісім типів: мислительний екстраверт; мислительний інтроверт; етичний екстраверт; етичний інтроверт; чуттєвий екстраверт; чуттєвий інтроверт; інтуїтивний екстраверт; інтуїтивний інтроверт. Для кожного з них властиві певні особливості сприймання, діяльності та взаємодії з оточуючими. Юнг дав їм відповідні психологічні характеристики, які наводимо, аналізуємо і обговорюємо зі студентами. Книга Юнга «Психологічні типи» була видана у 1921 році; запропонована ним класифікація до сьогодні не втратила практичного значення.

Далі необхідно розповісти про те, що у другій половині XX століття свою типологію характерів запропонував німецький психіатр К. Леонгард. Він описав найхарактерніші типи поведінки за результатами власних спостережень за психічно хворими, в клінічних умовах. Всього вийшло 10 типів: демонстративний, педантичний, застрягаючий, збудливий, гіпертимний, дистимічний, циклотимний, екзальтований, тривожний і емотивний. Даємо їх психологічні характеристики, наводимо приклади їхньої поведінки. Його книга «Нормальні і патологічні особистості» була видана у 1964 році. На сьогоднішній день ця типологія належить до найкращих і має широке застосування для різноманітних практичних потреб.

На цьому аналітичну частину розгляду теми можна завершити; значно більші можливості для реалізації дослідницького підходу надає його практична частина. Необхідність її розробки і впровадження зумовлена тим, що навіть після ознайомлення з відомими знаннями із даної теми студенти зустрічаються з чималими труднощами, зокрема, при виконанні нескладної контроль-

ної роботи, на тему «Мій характер». У ній одержані знання необхідно застосувати на практиці, використовуючи, крім отриманих знань, матеріали самостереження і наявний життєвий досвід. Для подолання виявлених труднощів майбутнім психологам запропоновано низку завдань, поданих у міру зростання їхньої складності; їх стислий виклад наводимо далі.

1. Студентам запропоновано ознайомитися з класифікацією типів характеру, запропонованою античним мислителем Феофрастом, викладеною у його праці «Характери». Після цього слід організувати дискусію про те, як можна оцінити дану роботу з позицій досягнень сучасної наукової психології. Що з викладених положень витримало перевірку часом і може бути корисним дослідникам характеру і сьогодні? А які з висловлених положень потребують корекції, з врахуванням сучасного рівня знань з даної тематики?

2. Спостереження за проявами характеру оточуючих. Студентам запропоновано, спостерігаючи протягом дня за тими, хто поряд, зафіксувати прояви їхнього характеру, навести детальний опис цих проявів, результати спостереження пояснити. Одержані відповіді необхідно обговорити і проаналізувати, підбити підсумки виконання завдання.

3. Самостереження за проявами власного характеру. Майбутнім психологам поставлено завдання: протягом дня зафіксувати характерні прояви власної поведінки. Отримані результати пояснити і прокоментувати, потім влаштувати їхнє обговорення.

4. Наступне завдання: дайте характеристику свого характеру. Які його основні прояви? Які якості передусім вас характеризують? Наскільки вони відповідають наявним запитам: вашим і оточуючих? Запропоновано скласти власний психологічний портрет, результати виконання завдання підлягають аналізу і обговоренню.

5. Далі студентів необхідно попросити дати розгорнуту й обґрунтовану відповідь на питання: «Як сформувався ваш характер»? Уточнити: які чинники обумовили цей процес? Хто найбільше долучився до його формування? А які люди також вагомо долучилися до цього процесу? Як було досягнуто наявний результат? Наскільки він вас задовольняє? Що ще потрібно розвинути і як це можна зробити?

6. Після цього запропоновано дати відповідь на питання: Чим відрізняється характер видатних людей? Хто для вас є таким прикладом? Починаючи з видатних людей, які були названі, поступово переводимо розмову на розповідь про видатних вчених минулого, а згодом і на наших сучасників.

7. Дано завдання висловити свої міркування з приводу: Які особливості формування характеру видатних людей? Що про це відомо? Чи перебували в унікальних умовах? Як вони були створені? Хто долучився до цього процесу? Що з їхнього досвіду можна використати для власного розвитку? А в роботі за фахом? Далі слід влаштувати обговорення, зробити необхідні узагальнення тощо.

8. Присутнім запропоновано скласти перспективну програму розвитку власного характеру. Для цього їм надано необхідні роз'яснення,

з яких елементів вона повинна складатися і що в себе включати, як працювати над її реалізацією, фіксувати і оцінювати результати тощо.

9. Студентам запропоновано визначити власний тип за класифікацією К.Г. Юнга, для цього можна використати тест Кейрсі. Одержані результати варто обговорити, проаналізувати, а з тим підбити підсумки.

10. На завершення практичної частини вивчення характеру майбутнім психологам корисно виконати тест Леонгарда-Шмішека. Результати необхідно проаналізувати і вказати можливості їхнього практичного застосування у різних випадках.

Після цього студентам задано виконати контрольну роботу на тему «Мій характер», яка містить наступні завдання: дайте письмово розширені, обґрунтовані, самостійні відповіді на наступні питання:

1. Які риси характеру властиві вам найбільшою мірою? Вкажіть їхні прояви у різних життєвих ситуаціях.

2. Як сформувався ваш характер? Які чинники найбільше вплинули на його формування? Наведіть їхній опис і наведіть приклади.

3. В яких випадках вам допомагають риси вашого характеру? А в яких перешкоджають?

4. Які риси характеру, що вам не властиві, ви вважаєте необхідними? Поясніть чому.

5. Чи доводилося вам займатися свідомим і цілеспрямованим формуванням власного характеру? Чи надавали вам допомогу в цьому інші люди? Вкажіть, що би ви хотіли змінити, чому і як можна досягнути бажаного.

Стосовно результату вивчення даної теми, із застосуванням запропонованого підходу, та враховуючи результат його апробації, варто відзначити наступне. Майбутнім психологам наочно продемонстровано зв'язок знань, відомих із даної теми, на різних етапах становлення психологічної науки, з реальним життям, і повсякденними запитами практичної діяльності у різних сферах. Студенти не лише значно краще зрозуміли поданий матеріал, але й побачили реальні можливості застосування наявних знань у повсякденній діяльності практичного психолога, в різних реальних ситуаціях. Деякі з них виявили бажання обрати тему курсової роботи про характер, інші погодилися взяти участь у науково-дослідній роботі та продовжити дослідження за цією темою.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні висновки.

1. Огляд наукових публікацій за обраною темою дозволив констатувати, що в працях науковців наявні необхідні напрацювання, які дозволяють належним чином обґрунтувати і відповідно реалізувати дослідницький підхід до вивчення типів характеру в навчальній роботі зі студентами.

2. Застосування дослідницького підходу до вивчення типів характеру при роботі з майбутніми фаховими психологами дозволяє систематизувати наявні знання, викласти їх у певній логічній послідовності, зробити зрозумілишими і доступнішими, що дозволяє сформувати необхідну мотивацію до її вивчення та подолати труднощі, пов'язані з освоєнням навчального матеріалу.

3. Використання дослідницького підходу до вивчення характеру дозволяє підняти інтерес до даної теми у студентів, зацікавити їх у самос-

тійному дослідженні інших її аспектів, методів і перспектив розгляду, що має позитивний вплив на залучення їх до науково-дослідницької діяльності, а також на процес формування їхньої професійної компетентності.

У майбутньому передбачено здійснити допрацювання запропонованого підходу, враховуючи результати його апробації, та рекомендувати до впровадження в процес підготовки майбутніх практичних психологів.

Список літератури:

1. Абраменко В.И. Психология характера школьников подросткового возраста / В.И. Абраменко. – К.: КГПИ, 1974. 92 с.
2. Бодалев А.А. Об изучении характера человека / А.А. Бодалев // Вестник МГУ. – Серия 14, Психология. – 1986. – № 1. – С. 41-50.
3. Бодалев А.А. Характер и его формирование / А.А. Бодалев // Психология личности. – М., 1988. – С. 11-24.
4. Галин А.Л. Типы характеров / А.Л. Галин // Личность и творчество. Психологические этюды. – Новосибирск, 1989. – С. 7-33.
5. Добрович А.Б. Характер человека / А.Б. Добрович // Воспитателю о психологии и психогигиене общения. – М., 1987. – С. 35-65.
6. Ковалев А.Г. Воспитание характера / А.Г. Ковалев. – Минск: Народна асвета, 1976. – 83 с.
7. Корнилов К.Н. Воспитание воли и характера / К.Н. Корнилов. – М., 1950. – 78 с.
8. Кречмер Е. Строение тела и характер / Е. Кречмер. – М.: Апрель-Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. – 336 с.
9. Лазурский Л.Ф. Очерк науки о характерах / Л.Ф. Лазурский. – М.: Наука, 1995. – 271 с.
10. Левандовский Н.Г. Исследования факторной структуры характера в связи с задачами его воспитания: Психология личности и педагогическая психология / Н.Г. Левандовский // Ученые записки ЛГПИ им. А.И. Герцена. – Л., 1971. – Т. 445. – С. 32-53.
11. Левитов Н.Д. От чего возникают недостатки в характере школьников и как их исправить / Н.Д. Левитов. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1961. – 75 с.
12. Левитов Н.Д. Проблема характера в современной психологии / Н.Д. Левитов // Вопросы психологии. – 1970. – № 5. – С. 11-22.
13. Левитов Н.Д. Психология характера / Н.Д. Левитов. – М.: Просвещение, 1973. – 264 с.
14. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – К.: Выща шк., 1989. – 375 с.
15. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / А.Е. Личко. – М.: Медицина, 1983. – 256 с.
16. Личко А.Е. Типы акцентуаций характера и психопатий у подростков / А.Е. Личко. – М.: «Апрель Пресс», «ЭКСМО-Пресс», 1999. – 416 с.
17. Мерлин В.С. Структура личности: Характер, способности, самосознание / В.С. Мерлин. – Пермь: ПГПИ, 1990. – 110 с.
18. Норакидзе В.Г. Методы исследования характера личности / В.Г. Норакидзе. – Тбилиси: «Мецниераба», 1989. – 308 с.
19. Орлов Ю.М. Самопознание и самовоспитание характера / Ю.М. Орлов. – М.: Просвещение, 1987. – 224 с.
20. Петровский А.В. От поступка к характеру / А.В. Петровский. – М.: Знание, 1963. – 93 с.
21. Подмазин С.И. Тесты для диагностики акцентуаций характера у подростков / С.И. Подмазин. – К., 1995. – 54 с.
22. Психология и психоанализ характера / Под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: ИД «Бахрах», 1997. – 640 с.
23. Рубинштейн С.Л. Черты характера ребенка и их воспитание в семье / С.Л. Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1964. – 87 с.
24. Рувинский Л.И. Как воспитать волю и характер / Л.И. Рувинский, С.И. Хохлов. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.
25. Симонов П.В. Темперамент. Характер. Личность / П.В. Симонов, П.М. Ершов. – М.: Наука, 1984. – 160 с.
26. Страхов И.В. Психология характера / И.В. Страхов. – Саратов: СГПИ, 1970. – 126 с.
27. Феофраст. Характеры / Феофраст. – Л.: Наука, 1974. – 123 с.
28. Чамата П.Р. Характер та його виховання у дітей / П.Р. Чамата. – К.: Рад. шк., 1985. – 44 с.
29. Юнг К.Г. Психологические типы / К.Г. Юнг. – СПб.: Ювента, 1995. – 716 с.

Винтюк Ю.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

ИССЛЕДОВАНИЕ ХАРАКТЕРА В УЧЕБНОЙ РАБОТЕ СО СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Аннотация

В статье освещены особенности и ход применения исследовательского подхода к изучению характера в учебной работе со студентами-психологами. Проведён обзор научных публикаций по выбранной теме; выяснена тематика и подходы к исследованию характера. Рассмотрены особенности изучения характера с позиций типологического подхода; освещена специфика привлечения студентов к его исследованию. Сделаны выводы из проведенной работы и намечены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: исследование характера, подготовка будущих профессиональных психологов, учебный процесс, исследовательский подход в учебной деятельности, формирование профессиональной компетентности.

Vyntyuk Yu.V.

National University «Lviv Polytechnic»

STUDYING CHARACTER IN EDUCATIONAL WORK WITH STUDENTS-PSYCHOLOGISTS

Summary

The article highlights the peculiarities and application of the research approach to the study of the nature of educational work with psychologists. An overview of scientific publications on the chosen topic; the subjects and approaches to the study of character are elucidated. Features of the study of character from the standpoint of the typological approach are considered; the specificity of attracting students to his research is highlighted. The conclusions from the work performed and the prospects for further research in this direction are drawn.

Keywords: character study, preparation of future professional psychologists, educational process, research approach in educational activity, formation of professional competence.